

ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΘΕΩΡΗΣΗΣ

1. Αφού διαβάσετε το παρακάτω κείμενο, να εντοπίσετε ομοιότητες και διαφορές στην περιγραφή του Πλουτάρχου με την αντίστοιχη του Ξενοφώντα.

(Πλουτάρχου Λύσανδρος X, 1-2)

Κείμενο:

ὁ δὲ Λύσανδρος ἄλλα μὲν διενοεῖτο, προσέτιτατε δὲ ναύταις καὶ κυβερνήταις, ὡς ἀγῶνος ἅμα ἡμέρα γενησομένου, περὶ ὄρθρον ἐμβαίνειν εἰς τὰς τριήρεις καὶ καθέζεσθαι κόσμῳ καὶ σιωπῇ, δεχομένους τὸ παραγγελόμενον, ὡς δ' αὐτῶς καὶ τὸ πεζὸν ἐν τάξει παρὰ τὴν θάλατταν ἡσυχάζειν.

- 2 *Ἄνισχοντος δὲ τοῦ ἡλίου καὶ τῶν Ἀθηναίων μετωπηδὸν ἀπάσαις ἐπιπλεόντων καὶ προκαλουμένων, ἀντιπρώρους ἔχων τὰς ναῦς καὶ πεπληρωμένας ἔτι νυκτός οὐκ ἀνήγετο, πέμπων δ' ὑπηρετικὰ παρὰ τὰς πρώτας τῶν νεῶν ἀτρεμεῖν ἐκέλευε καὶ μένειν ἐν τάξει μὴ θορυβουμένους μηδ' ἀντεκπλέοντας.*

2. Να επισημάνετε και να αποδώσετε με δικά σας λόγια τα χαρακτηριστικά του αρχαίου κόσμου, όπως αυτά φαίνονται από το Κεφάλαιο I του 2ου βιβλίου των *Ἑλληνικῶν* του Ξενοφώντα.
3. Να συγκρίνετε το παρακάτω απόσπασμα του Θουκυδίδη (Θ', 95, 3-7), που αναφέρεται στην πανωλεθρία των Αθηναίων στον Ωρωπό, το 411 π.Χ., με το κείμενο του Ξενοφώντα. Να συσχετίσετε στα δύο κείμενα τις συνθήκες που οδήγησαν στην ήττα.

Θουκυδίδη Ιστορία: Θ' 95, 3-7

ὁ γὰρ Ἀγησανδρίδας ἀριστοποιησάμενος ἐκ τοῦ Ὀρωποῦ ἀνήγαγε τὰς ναῦς· ἀπέχει δὲ μάλιστα ὁ Ὀρωπὸς τῆς τῶν Ἐρετριῶν πόλεως θαλάσσης μέτρον ἑξήκοντα σταδίου. ὡς οὖν ἐπέπλει, εὐθύς ἐπλήρουν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τὰς ναῦς, οἰόμενοι σφίσι παρὰ ταῖς ναυσὶ τοὺς στρατιώτας εἶναι· οἱ δὲ ἔτυχον οὐκ ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἄριστον

ἐπισιτιζόμενοι (οὐδὲν γὰρ ἐπωλείτο ἀπὸ προνοίας τῶν Ἐρετριῶν), ἀλλ' ἐκ τῶν ἐπ' ἔσχατα τοῦ ἄστεως οἰκιῶν, ὅπως σχολῇ πληρουμένων φθάσειαν οἱ πολέμοι προσπεσόντες καὶ ἐξαναγκάσειαν τοὺς Ἀθηναίους οὕτως ὅπως τύχοιεν ἀνάγεσθαι. σημεῖον δὲ αὐτοῖς ἐς τὸν Ὠρωπὸν ἐκ τῆς Ἐρετρίας, ὁπότε χρῆ ἀνάγεσθαι, ἦρθη. διὰ τοιαύτης δὲ παρασκευῆς οἱ Ἀθηναῖοι ἀναγαγόμενοι καὶ ναυμαχῆσαντες ὑπὲρ τοῦ λιμένος τῶν Ἐρετριῶν ὀλίγον μὲν τινα χρόνον ὅμως καὶ ἀντέσχον, ἔπειτα ἐς φυγὴν τραπόμενοι καταδιώκονται ἐς τὴν γῆν. καὶ ὅσοι μὲν αὐτῶν πρὸς τὴν πόλιν τῶν Ἐρετριῶν ὡς φιλίαν καταφεύγουσι, χαλεπώτατα ἔπραξαν φονευόμενοι ὑπ' αὐτῶν· οἱ δὲ ἐς τὸ τεῖχος τὸ ἐν τῇ Ἐρετρίᾳ, ὃ εἶχον αὐτοὶ, περιγίγνονται καὶ ὅσοι ἐς Χαλκίδα ἀφικνοῦνται τῶν νεῶν. λαβόντες δὲ οἱ Πελοποννήσιοι δύο καὶ εἴκοσι ναῦς τῶν Ἀθηναίων καὶ ἄνδρας τοὺς μὲν ἀποκτείναντες, τοὺς δὲ ζωγρήσαντες τροπαῖον ἔστησαν. καὶ ὕστερον οὐ πολλῶ Εὐβοιάν [τε] ἄπασαν ἀποστήσαντες πλὴν Ὀρεοῦ (ταύτην δὲ αὐτοὶ Ἀθηναῖοι εἶχον) καὶ τᾶλλα τὰ περὶ αὐτὴν καθίσταντο.

Μετάφραση:

Αναγκάστηκαν να ναυμαχήσουν αμέσως, επειδή ο Αγησανδρίδας, αφού άφησε τα πληρώματα να φάνε, ανοίχτηκε από τον Ωρωπό που απέχει από την Ερέτρια εξήντα στάδια θάλασσα. Μόλις ανοίχτηκε, οι Αθηναῖοι άρχισαν αμέσως να επιβιβάζονται, νομίζοντας ότι τα πληρώματα ήσαν κοντά στα καράβια, αλλά αυτά έτυχε τη στιγμή εκείνη ν' αγοράζουν τρόφιμα για το γεύμα τους από τα ακρινά σπίτια της πολιτείας και όχι από την αγορά. Οι Ερετρείς είχαν φροντίσει να μην υπάρχουν τρόφιμα στην αγορά, ώστε να καθυστερήσει η επιβίβαση των Αθηναίων, να προφταίνουν οι εχθροί να έρθουν και ν' αναγκάσουν τους Αθηναίους ν' ανοιχτούν στο πέλαγος σε όποια κατάσταση βρίσκονταν. Από την Ερέτρια είχαν υψώσει σήμα προς τον Ωρωπό, πότε έπρεπε να ξεκινήσουν. Με τέτοια σύγχυση ανοίχτηκαν οι Αθηναῖοι και ναυμάχησαν μπροστά στο λιμάνι της Ερέτριας. Μπόρεσαν παρ' όλα αυτά ν' ανθέξουν για λίγη ώρα, αλλά μετά υποχώρησαν και ο εχθρός τους καταδίωξε έως την στεριά. Όσοι από τους Αθηναίους θέλησαν να καταφύγουν στην Ερέτρια, νομίζοντας ότι είναι

φιλική πολιτεία, έπαθαν συμφορά, γιατί οι Ερετριείς τους σκότωσαν. Σώθηκαν μόνο όσοι πήγαν στο φρούριο της Ερέτριας, που το κρατούσαν οι Αθηναίοι, και όσα καράβια κατόρθωσαν να φτάσουν στην Χαλκίδα. Οι Πελοποννήσιοι αιχμαλώτισαν τα πληρώματα. Μετά έστησαν τρόπαιο. Λίγο αργότερα προκάλεσαν την αποστασία όλης της Εύβοιας, εκτός από τον Ωρεό (τον είχαν οι Αθηναίοι) και οργάνωσαν όλες τις πολιτείες της.

(Θουκυδίδου *Ιστορία του Πελοποννησιακού πολέμου*, μτφρ. Αγγ. Σ. Βλάχος, Εστία, Αθήνα 1999)

4. Ο Ξενοφών αναφέρει ότι οι Τριάκοντα βουλὴν δὲ καὶ τὰς ἄλλας ἀρχὰς κατέστησαν ὡς ἐδόκει αὐτοῖς. Να εξηγήσετε σε ποιες, συγκεκριμένα, ρυθμίσεις προέβησαν και να τις κρίνετε.
5. Είναι γνωστό ότι ο Ξενοφών συμπαθούσε το πολίτευμα της Σπάρτης και τον σπαρτιατικό τρόπο ζωής. Νομίζετε πως τα φιλολακωνικά του αισθήματα δεν του επιτρέπουν να είναι αντικειμενικός και αμερόληπτος, όσον αφορά την εξιστόρηση των γεγονότων που έχουν σχέση με την περίοδο διακυβέρνησης των Τριάκοντα;
6. Α. Να σημειώσετε τα χωρία των κειμένων που διδαχτήκατε, τα οποία αναφέρονται σε ενέργειες και λόγους του Θηραμένη και να τον χαρακτηρίσετε σύμφωνα με αυτά.
Β. Ο Θηραμένης θεωρήθηκε υπαίτιος για την κατεδάφιση των τειχών και κατηγορήθηκε ότι εξαπάτησε τους συμπολίτες του. Σχετικά με αυτό ο Πλούταρχος⁴⁸ αναφέρει την απάντησή του σ' έναν νεαρό που τον κατηγορήσε ότι τολμά να κάνει αντίθετα από αυτά που έκανε ο Θεμιστοκλής: οὐδὲν, ὃ μαιράκιον, ὑπεναντίον ἐγὼ πράττω Θεμιστοκλεῖ· τὰ γὰρ αὐτὰ τείχη κάκεινος ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν πολιτῶν ἀνέστησε, καὶ ἡμεῖς ἐπὶ σωτηρίᾳ καταβαλοῦμεν, εἰ δὲ τὰ τείχη τὰς πόλεις εὐδαίμονας ἐποίει, πασῶν ἔδει πράττειν κάκιστα τὴν Σπάρτην ἀτείχιστον οὕσαν. [Μετάφραση: Νεαρέ μου, εγώ δεν κάνω τίποτε το αντίθετο από αυτό που έκανε ο Θεμιστοκλής· και εκείνος ανοικοδόμησε τα

⁴⁸ Βίος Λυσάνδρου, 14.

ίδια τείχη για τη σωτηρία των πολιτών και εμείς για τη σωτηρία των πολιτών θα τα γκρεμίσουμε. Κι αν τα τείχη έκαναν τις πόλεις ευτυχιμένες, απ' όλες τις πόλεις η Σπάρτη θα έπρεπε να βρίσκεται στη χειρότερη μοίρα, επειδή είναι ατείχιστη.]

Στηριζόμενοι σ' αυτή τη μαρτυρία σε ποια συμπεράσματα μπορούμε να οδηγηθούμε όσον αφορά το πολιτικό ήθος του Θηραμένη;

7. Η συκοφαντία ήταν ένα από τα προβλήματα που ταλάνισαν την αθηναϊκή δημοκρατία. Αφού μελετήσετε τα παρακάτω κείμενα να απαντήσετε στις ερωτήσεις που ακολουθούν:

i) *ἐγὼ τοίνυν ἐν τῆδε τῇ πόλει ὅτε μὲν πλούσιος ἦν... καὶ τοὺς συκοφάντας ἐθεράπευον, εἰδὼς ὅτι παθεῖν μᾶλλον κακῶς ἵκανὸς εἶην ἢ ποιῆσαι ἐκείνους* (Ξεν., Συμπ. II, 9, 1). [Μετάφραση: Εγώ, μέσα σ' αυτή την πόλη, όταν ήμουν πλούσιος ... και τους συκοφάντες καλόπιανα, γιατί ήξερα πως το πιο πιθανό ήταν να πάθω κακό από αυτούς παρά να τους κάμω].

ii) ... *τῶν δὲ συκοφαντῶν ὡς κακούργων δημοσίᾳ προβολᾷ*⁴⁹ *ποιούμεθα* (Αισχίνη, *Περὶ τῆς Παραπροσβείας*, 145). [Μετάφραση: ... τους συκοφάντες όμως με δημόσια αγωγή τους περνάμε από δίκη σαν κακούργους].

iii) *Ὁ συκοφάντης ἐστὶν ἐν πόλει λύκος* (Μενάνδρου, *Γνώμαι Μονόστιχοι*, στ. 603, έκδ. S. Jaekel).

α) Ποιες είναι οι επιπτώσεις της συκοφαντίας στην πολιτική και κοινωνική ζωή των αρχαίων Αθηναίων;

β) Πώς κρίνετε τα μέτρα των Τριάκοντα για την πάταξη της συκοφαντίας όπως τα αναφέρει ο Ξενοφών (*Ἑλληνικά*, Βιβλίο 2ο, III, § 12);

8. Να μελετήσετε το παρακάτω κείμενο και να απαντήσετε στις ερωτήσεις που ακολουθούν.

⁴⁹ Η *προβολή*, ως όρος δικανικός, είναι ένα είδος δημόσιας αγωγής. Χρήση των *προβολών* γινόταν όταν το έγκλημα θεωρούνταν δημόσιο κακούρημα. Στο χωρίο φαίνεται ότι η συκοφαντία στα χρόνια του Αισχίνη (389-316 π.Χ.) θεωρούνταν δημόσιο κακούρημα.

Σαλλούστιος, *Bellum Catilinae*, 51, 28-31 (Ρωμαίος ιστορικός, 86 - 35 π.Χ.): *Οι Λακεδαιμόνιοι, αφού νίκησαν τους Αθηναίους, τους επέβαλαν τριάντα άνδρες για να κυβερνήσουν την πολιτεία τους. Αυτοί άρχισαν να καταδικάζουν σε θάνατο αναπολόγητους τους χειρότερους από τους πολίτες και όσους ήταν σε όλους μισητοί. Ο λαός χαιρόταν γι' αυτά και έλεγε ότι καλά τους έκαναν. Όταν όμως σιγά σιγά η ασυδοσία απλώθηκε, άρχισαν να σκοτώνουν καλούς και κακούς αδιακρίτως, κατά τις ορέξεις τους, ενώ τους υπόλοιπους τους κατατρομοκρατούσαν· έτσι η πολιτεία υπέκυψε στη δουλεία και τιμωρήθηκε σκληρά για την ανόητη χαρά της*⁵⁰.

- α) Να εντοπίσετε μέσα στην αφήγηση του Ξενοφώντα το χωρίο που αναφέρεται στα μέτρα των Τριάκοντα για τη συκοφαντία και να το συσχετίσετε με το κείμενο του Σαλλούστιου.
- β) Να σχολιάσετε τη διαπίστωση του Σαλλούστιου που διατυπώνεται στην τελευταία ημιπερίοδο του αποσπάσματος.

9. Αφού μελετήσετε το κείμενο που σας δίνεται, από το 5ο βιβλίο του Ηροδότου, να απαντήσετε στις ερωτήσεις που ακολουθούν:

[Μετάφραση: Ο Περίανδρος, βέβαια, αρχικά ήταν πιο ήπιος από τον πατέρα του (τον Κύψελο), αφότου όμως με αγγελιαφόρους ήρθε σε επαφή με τον Θρασύβουλο, τον τύραννο της Μιλήτου, έγινε ακόμα πιο πολύ αμοιόβρος από τον Κύψελο. Έστειλε λοιπόν ο Περίανδρος κήρυκα στον Θρασύβουλο και ρωτούσε να μάθει με ποιο τρόπο θα μπορούσε να στερεώσει ασφαλέστερα το καθεστώς, για να κυβερνήσει όσο το δυνατόν καλύτερα την πόλη. Ο Θρασύβουλος πήρε τον απεσταλμένο του Περιάνδρου και τον οδήγησε έξω από την πόλη· μπήκαν σ' ένα σπαρμένο χωράφι, προχωρούσαν ανάμεσα στα στάχνα που ήταν έτοιμα για θερισμό, και ρωτούσε τον κήρυκα, περιπλέκοντας τις ερωτήσεις του, για ποιο λόγο ήρθε από την Κόρινθο· και συγχρόνως, καθώς έβλεπε κάποιο στάχυ να εξέχει από τα άλλα, το τσάκιζε και το έριχνε κάτω, μέχρι που μ' αυτόν τον τρόπο αφάνισε τα καλύτερα και ψηλότερα στάχνα του χωραφιού. Πέρασε λοιπόν όλο το χωράφι χωρίς να πει λέξη και ύστερα στέλνει πίσω τον κήρυκα. Κι όταν επέστρεψε στην Κόρινθο ο κήρυκας, ο Περίανδρος ήταν ανυπόμονος να πληροφορηθεί τη συμβουλή. Εκείνος του απάντησε πως ο

⁵⁰ Μετάφραση Ν. Πετρόχειλου, στη σειρά «Λατινοί Ιστορικοί» του ΜΙΕΤ, Σαλλούστιος, *Ο πόλεμος με τον Κατιλίνα...*, Αθήνα 1993, σσ. 79-80.

Θρασύβουλος καμιά συμβουλή δεν του έδωσε και πως απορεί μαζί του, γιατί τον έστειλε σ' έναν άνθρωπο παράφρονα, που έχει τη μανία να καταστρέφει τα δικά του. Και του διηγόταν αυτά που είδε να κάνει ο Θρασύβουλος. Ο Περιάνδρος εννόησε αυτό που έκανε ο Θρασύβουλος και κατάλαβε ότι τον συμβούλευε να φονεύει τους πολίτες που υπερέχουν από τους άλλους. Τότε λοιπόν φανέρωσε όλη τη μοχθηρία του απέναντι στους πολίτες.]

- α) Ποια είναι η βασική ιδέα που αναπτύσσεται στην αφήγηση του Ηροδότου;
- β) Να την εντοπίσετε στο κείμενο του Ξενοφώντα (κεφάλαιο III) και να τη σχολιάσετε.
- γ) Να συγκρίνετε τις ιδέες και την πολιτική των τυράννων Θρασυβούλου και Περιάνδρου με αυτές του Κριτία και με βάση αυτές να γράψετε ένα σύντομο κείμενο για το πολίτευμα των Τριάκοντα.

10. Να παρουσιάσετε, αφού μελετήσετε τις σχετικές περικοπές του 2ου βιβλίου των *Ἑλληνικῶν* του Ξενοφώντα, τις αντιλήψεις του Λυσάνδρου αφενός και του Πausανία αφετέρου ως προς την πολιτική που έπρεπε να ακολουθήσει η Σπάρτη απέναντι στην Αθήνα. Να κρίνετε τις αντιλήψεις των δύο ανδρών και να τις αξιολογήσετε.